

Tilfredsstillert vort Straffesystem med dets
angivelige Lighed for Loven Retfærdighedens
Krav?*)

I.

Opfatningen af Begreberne Forbrydelse og Straf er maaske noget af det, der i Tidernes Løb har undergaaet den største Forandring.

Naar vi fra det Standpunkt, hvor vi staa i Dag, se tilbage paa de svundne Tider, og vort Blik træffer Billeder som Korsfæstelsens og Inkquisitionens Rædsler, er det med en vis berettiget Stolthed, vi beundre den moderne Stats Straffesystem med dets Mangfoldighed af Lovbud, afpassede efter alle de forskellige Forhold, som Udvikling og Teknik have ført med sig, med de humane Straffemidler, der ere fremgaaede af den stedse mere bevidste Anerkendelse af Menneskeværdet, og med en Rettergang, hvis Granskning i indgaaende og fagmæssig Grundighed staar i den største Modsætning til Fortidens summariske Justits og barbariske Straffemetoder.

Offentlighedens fulde Dagslys er udbredt over vor Tids

*) Disse Bemærkninger ere en Omarbejdelse af en i Sommer i det norske Dagblad »Aftenposten« under Mærket S. T. offentliggjort Artikelrække.

kriminelle Rettergang, og med det hemmelige Forhør forsvandt Torturen, der ikke bør taales i noget Samfund, hvor den moderne Tids Moral anerkendes. Lemlæstelser og særlige Pinsler før Henrettelsen findes ikke mere i den moderne Stats Straffesystem. Dødsstraffen selv er, hvor den endnu findes, indskrænket til at være en Straf for ganske enkelte af de mest oprørende eller samfundsfarlige Forbrydelser, og overalt har man søgt efter Udveje til at gøre Dødsmaaden saa lidet pinefuld og saa hurtig forløbende som muligt.

Man kan i en Sum sige, at idet Kristendom og Moral Side om Side gik sin Sejrs gang gennem Landene, og idet Sæderne mildnedes og Kravet til de enkelte Personligheds Kraft til det gode og Sky for det onde øgedes, gav samtidig den stedse voksende Oplysning nye Synsmaader og et andet Blik og saa paa Livets Vrangsider.

Der er et Moment, som her spiller en fremtrædende Rolle. Dette kan man kalde Menneskets Grusomhedsinstinkt, en Levning fra dets oprindelige utøjlede Dyriskhed, som altid lurder inderst inde, endog i det moderne Kulturmenneskes Sjæl, skønt lænket og tøjlet ved de ydre Love og ved dets indre Retsbevidsthed.

Man ser dette Instinkt højst forskelligt udviklet eller rettere sagt vaagent ikke blot hos de forskellige Individuer, men endog hos de forskellige Folkeslag. Ligesom af to Smaagutter den ene uden Skrupler vil kunne rive Vinger og Ben af Insekter, medens den anden føler Afsky for sligt, saaledes kan af to voksne Mænd den ene mishandle sin Hest, den anden kæle for den. I det hele ser man vel bedst Grusomhedsinstinktet røre sig frit lige over for Dyrene; thi gælder det Mennesker, er der nu næsten altid en Røst i éns Indre, der forbyder Mishandlingen som umoralsk.

Den voksne Mand vil i Almindelighed helst glemme, at han som Gut har pint Fluere eller jaget Katte. Og det tør vel antages, at hos de Nationer, hvor nu Husdyrene be-

tragtes mere som livløse Redskaber end som lydige og trofaste Medarbejdere, denne Opfatning en Gang vil trænges ud og vige Pladsen for en humanere og moralsk Synsmaade.

Det var dette Grusomhedsinstinkt, der hos Fortidens Folk fik ytre sig mere frit, om man vil mere skamløst, og som samlede ikke blot Folkets Bærme, men den store Almenhed omkring Baalet eller Galgen som til en Folkefest. Kanske hang det ogsaa sammen med den Foragt for legemlige Lidelser, som hos barbariske Folkeslag gaar Haand i Haand med det mere haardføre Levnet og den større Mangel paa Livsnydelser af ædlere Art. Men dybest beroede det paa den Opfatning, at den, der af Samfundet var udpeget til Straf, han var dermed ogsaa udpeget til Lidelse. Denne Lidelse var retfærdig, var den end aldrig saa stor, og Ofrets Skrig i Dødskampen lød for de grove Nerver som en Hymne til Retfærdighedens og Sandhedens Pris. Bagefter gik man hver til sit med god Samvittighed, og det faldt ingen ind at opkaste det ørkesløse Spørgsmaal, om ikke Retfærdigheden kunde ske Fyldest uden glødende Jærn eller Radbrækning.

Men denne tankeløse Opfatning, der lige over for Menneskets Lidelser gør Hjertet koldt og Øret døvt, denne instinktmæssige Nydelse af Næstens aandelige og legemlige Kval, der skulde være Rovdyrets Særkende, den har dog fulgt Menneskets Udvikling gennem alle Trin fra Barbari til Kultur. Den giver sig ikke saa aabent til Kende, den er tillempet efter Forhold og Udvikling, ganske vist, men den lever og virker, skjult som den ofte er under den retfærdige Forargelses og den kristelige Strengheds alvorlige Dydsmaske.

Paa det Felt, disse Bemærkninger have stillet sig som Opgave at behandle, har jeg troet at burde omtale det saakaldte Grusomhedsinstinkt hos Mennesket saapas vidtløftig, fordi jeg tror, en hel Del af den Opfatning, der ogsaa i vore Dage gør sig gældende lige over for Spørgs-

maalet om Forbrydelse og Straf, er at føre tilbage dertil.

Lige saa stor Forskel der er mellem den Tugtelse, som en Fader giver sit Barn i Kærlighed og med Sorg i Hjertet, og mellem den Mishandling, han i Ophidselse eller Beruselse gør sig skyldig i, lige saa dyb er Kløften mellem den Straf, den lidenskabsløse og personlig upartiske Dommer med Loven i Haand tilkender den skyldigkendte Forbryder, og mellem den hævntørstige Gengældelse, som en ophidset Pøbelhob griber til, eller den Dom, som under Gemytternes Gæring nedkaldes over Gerningsmanden gennem et Tryk af en overvældende Opinion. Og denne sidste er kanske den værste Form for Samfundsgengældelsen, idet den har til sin Raadighed al den Besmykkelse, som den borgerlige Uretfærdighed altid forstaar at rane fra Retfærdighedens hellige Alter.

II.

Den Straf, der mere og mere har trængt alle de andre til Side, saaledes at den ved Siden af Bødestrafen og undtagelsesvis Dødsstraffen eller Pryglestraffen nu omtrent er eneraadende paa Straffefuldbrydelsens Felt, særlig paa Formuesindgrebenes vidtstrakte Omraade, er Fængselsstraffen. Det er dens Tilmaaling og Afpasselse paa de forskellige Retsbrud, de moderne Straffelove for en helt overvejende Del beskæftige sig med, og det er dens Anordning og Anvendelse paa de enkelte Individuer, Kriminalisterne rundt om i alle civiliserede Stater stadig ere sysselsatte med at drøfte og planlægge.

Vandrer man omkring i de tidligere Tidens Fængsler, vil man let forstaa, hvorfor der ved Begrebet »Fængsel« endnu altid knytter sig en hemmelig Gru. Fængslet var Pinestedet, over hvis Dør Dantes berømmelige Indskrift paa Nedgangen til Helvede gerne kunde have staaet. Thi det var ofte saa, at en, der betraadte Fængslets Tærskel som

Fange, kunde opgive alt Haab om igen at forlade det uden som Lig.

Fængslerne vare i Grunden kun Varetægtsfængler, det vil sige midlertidigt Opbevaringsrum for dem, der en Gang skulde føres ud for at lide sin egentlige Straf. Ofte vare de dog en levende Begravelse, idet den fængslede »glemtes« og led en lige saa ynkelig som forsmædelig Død i sin Forladthed.

Fængslet var Mørket, det hemmelighedsfulde, grusomme. Fangerne vare udstødte ikke alene af de frie Menneskers Samfund, men af Menneskehedens Samfund overhovedet. Derfor vare da ogsaa Fængslerne ofte helt uden Lys, ofte underjordiske, som for Eksempel det berømte mamertinske Fængsel i Rom, eller i og for sig rædselsfulde Pinesteder som Venedigs Blykamre. Om noget Hensyn til Fangens Helbred eller Velbefindende var der da heller ikke lettelig Tale; Lægen var en sjældnere Gæst end Bødlen.

Nogen egentlig Fængselstraf, særlig paa bestemt Tid, kendte den gamle Tid lidet til. Fængsel som egen, selvstændig Strafart anvendtes vel, men mest lige over for politiske Forbrydere, hvem man fandt det mindre opportunt at dræbe, men som man ved livsvarigt Fængsel overgav til evig Forglemmelse eller først slap ud, efter at Alderdom eller en nedbrudt Helbred havde reduceret dem til ufarlige Modstandere.

Nu har Fængselsstraffen, som før nævnt, erobret Førstepladsen blandt alle Straffe. Og i Stedet for de gamle stinkende og mørke Hvælvinger, hvor de rustne Lænker og Torturredskaber endnu gabe Beskueren i Møde som Kraniets tomme Øjenhuler, har der rejst sig store, lyse, paladslignende Bygninger, hvor Frihedsstraffen fuldbyrdes med al den Hensyntagen til den dømtes legemlige og aandelige Sundhed, som Tidens humane Opfatning har kunnet opstille i sine Love og Anordninger.

Der er nu intet igen af det hemmelighedsfulde ved Fængslet uden for det, der altid vil opkonstrueres i en

vildledt Almuefantasi, eller som er en naturbunden Arv fra de svundne Tider. Enhver agtet Borger vil lettelig og imødekommende faa Adgang til Fængslerne og overbevise sig om, at den ulykkelige, som dér tilbringer sin Straffetid eller venter sin Dom, ikke faar anden Behandling end den, der efter Landets Lov og i Nødvendighedens Medfør maa blive ham til Del. Selv Lænkernes Raslen, som man altid før troede saa nødvendig knyttet til Fængslets Begreb, høres nu kun sparsomt, og den Pine, som den fængslede altid maa føle, kan han snarere søge hos sig selv eller i sine Omgivelser.

I og med Frihedsstraffens stadig stigende Anvendelse er nemlig det Princip sejrrig trængt igennem, at Straffen skal bestaa i selve Frihedens Berøvelse, i den alene. Og hvor der er anordnet Skærpselser i den rene Frihedsstraf, som hos os for Eksempel ved Vand- og Brødstraffen, dér er som Regel disse forbundne med en Forkortelse i Straffetiden, hvorved Fangen kan opnaa sin Frihed saa meget hurtigere som hans Straf var streng.

En rig Litteratur er blomstret op om Fængselsvæsen og Frihedsstraffens Fuldbgyrdelse, og mange af den moderne Tids ædlest Mænd have laant sine Navne hertil. Her har den moderne Udviklings almenmoraliske Opfatning trofast rakt sin Haand til den kristelige Etik's evig udviklingsdygtige Broderaand, og det Aarhundrede, der nu snart synker i sin Grav, kan med berettiget Stolthed sætte sit Navn paa en Omvæltning i Principper og Opfatning paa Strafferettens og Fængselsvæsenets Omraade, der betegner et af de største Fremsteg paa Moralens og den almindelige Næstekærligheds vide Mark.

Men lige saa lidet som den menneskelige Aand i det hele taget tør denne Næstekærlighed et Øjeblik staa stille. Den tør ikke vende sig noget Sted paa Vejen og pege paa de vundne Resultater som noget endeligt. Udviklingen maa altid gaa fremad, hver Stans i den er Reaktion, Tilbagegang.

Det er derfor med fuld Ret, at man nu som altid kan undersøge, hvad og hvor meget der endnu staar tilbage at udrette ogsaa paa Straffefuldbyrdelsens Omraade.

III.

Betragter man en moderne Straffelov, springer det straks i Øjnene, at den ligesom bestaar af to forskellige Slags Bud, om end uløselig knyttede i hinanden gennem hele Rækken af Bestemmelser.

Det ene af disse, der svarer til Moselovens »Du skal ikke«, er de Bud, der fortælle, hvilke Handlinger der ere at betragte som strafværdige, og som altsaa angive Rammen for Straffelovens Virkekreds. Det andet er Lovens Tilmaaling af de Straffe, der af Lovgiverne ere fundne passende for de forskellige Slags Overtrædelser.

I Almindelighed er ikke Straffen aldeles bestemt angivet for den enkelte Slags Forbrydelse. Loven nøjer sig som Regel med at angive de Ydergrænser, inden hvilke det saa er overladt Domstolens frie Skøn at tilmaale Straffen for den begaaede Brøde. Den almindelige Straf for Mord er saaledes enten Livets Fortabelse eller Strafarbejde paa Livstid og for Tyveri enten Fængsel paa Vand og Brød eller Strafarbejde.

Ved Siden af disse to Slags Bud indeholde Straffelovene saa en hel Del Detailbestemmelser med Angivelse af de Momenter, der skulle tages i Betragtning af Dommerne ved Valget af den ene eller den anden Strafart eller ved Afmaalingen inden disse af den Fængselstids Varighed, den Bods Størrelse o. s. v., som idømmes.

Her er i selve Loven nævnt en Række forskellige Momenter, som kræves tagne i Betragtning, dels med Hensyn til den sigtedes Person, saasom hans Alder og Udvikling, dels til den begaaede Handling formodede større eller mindre Mangel paa Moralitet og Lovlydighed.

Man har, kort sagt, et System, der paa en Gang stiller

store Krav baade til Dommerens sunde Omdømme og til hans udviklede Intelligens, og som kræver en indgaaende Undersøgelse ikke blot af de ydre Omstændigheder ved Gerningen selv og de Forhold, hvorunder den blev øvet, men ogsaa af de Motiver, som fødte den forbryderiske Ide.

Dette System giver, med sin Hensyntagen til alle Sider, en ikke ringe Garanti for en retfærdig Retshaandhævelse. Det er retliniet og beregnet paa Lighed lige over for alle Samfundets Individuer, idet det tager Sigte ikke blot paa at undertrykke den onde og lastefulde, men ogsaa paa at støtte og undskylde den svage og vaklende.

Loven er hos os, som for øvrigt i de fleste moderne Samfund, grundlagt paa Principet om den fuldkomne Lighed for Loven. Den truer alle, høj som lav, med Straffens Trusel for begaaede Overtrædelser; vi have ingen privilegerede Kaster, ingen Stilling saa fremskudt, at den er omgærdet med Sikkerhed for de Lovbud, der sætter sin uundgaaelige Gengældelse for de Retsbrud, Indehaveren maatte begaa enten som Privatperson eller netop i sin betroede Stillings Medfør.

Men denne Lighed for Loven, dette ophøjede Princip, der rundt i den civiliserede Verden er proklameret som den nye Tids mest straalende Klenodium, rammer den nu altid saa sikkert? Er man tryk for, at man ikke, netop ved en haardhaendt Gennemførelse af denne tilsyneladende saa selvsagte og ubestridelige Ide, skyder over Maalet og lægger Straffens Vægt tungest dér, hvor den kanske trænges mindst?

I og for sig vil jo dette at opstille Principet Lighed Menneskene imellem være lige saa mislykket som at iklæde Begreberne Frihed og Broderskab Kød og Blod. De blive alle tre mere eller mindre Konstruktioner, der lide af den samme Mangel som saa mange andre store Opfindelser, at de ikke i det praktiske Liv holde de Løfter, som de saa smukt give paa Papiret.

Saa længe det ikke lykkes at gøre alle Mennesker lige

rige, lige intelligente og lige lykkelige, vil der altid, trods al Verdens Love, gabe en svælgende Kløft mellem dem. At slæbe Sten til at udjævne denne Kløft, er et Sisylfus-arbejde, som vistnok kan fylde den enkeltes ædle Sind med den gode Samvittigheds fredfulde Bevidsthed, men som aldrig vil naa sit høje Maal.

Men derfor vil ogsaa ethvert System, der skabes af Mennesker, forfejle sit Maal, naar dette er at stifte Lighed i noget Livsvilkaar. Og specielt hvor det gælder at opnaa dette Resultat paa Undertrykkelsens Vej, altsaa ved at straffe Næstens Synder, er det vanskeligere end ellers at naa Maalet. Thi her gælder det mere end nogen Sinde, at det Princip, der fra først af er en Frugt af klare Hoveders og varme Hjerters forenede Arbejde i det godes Tjeneste, det skal føres ud i Livet af svage, famlende Mennesker, der, om de end ønske og ville det gode, dog staa jordbundne med sine egne Sympatier og Antipatier, sine Frygt, sin Afsky og sine Hensyn til egen Velfærd og til sine Medmenneskers Mening.

IV.

Naar man straffer, gaar man den ene af to Veje. Enten tilføjer man et Onde eller man tager et Gode.

Den gamle Tid valgte fortrinsvis den første Vej. Den havde den pinefulde Aflivelse, Lemlæstelserne, Gabestokken. Den nye Tid, Nutiden, har valgt den anden, idet den har forladt den rene Hævnteori og lagt andre Principper til Grund ved Valget af sine Straffemidler. Derfor have vi den humanere Henrettelse, der sætter sig som Maal at berøve Misdæderen Livet uden større Kval end nødvendigt, og Frihedsstraffen, der foruden at lægge en Dæmper paa Forbryderens fortsatte Lovovertrædelse tillige tager Sigte paa hans moralske Forbedring.

Straffen skal nu, for at være i Samklang med Tidens Moral og Retsopfatning, staa i rimeligt Forhold til Forbry-

delsen, samtidig som den skal passe for Forbryderen. Man skal altsaa prøve at berøve ham et Gode af en saadan Art og i et saadant Omfang, at man derved ligesom erholder en passende Betaling for den begaaede Brøde, Livet eller den livsvarige Frihed for Mordet, Friheden i en tilmaalt Tid for Tyveriet, men nogle Kroner for en Gadeuorden.

Fremdeles maa man søge at berøve Forbryderen et Gode, som han selv betragter som et saadant. Uden dette savner jo Berøvelsen enhver Rimelighed som Straf.

Dette er da ogsaa helt ud erkendt i en Forbindelse, idet man aldrig dømmes den til Døden, om hvem det er paa det rene, at han har taget et Medmenneskes Liv alene for at miste sit eget. Derimod opnaar den, der stjæler alene for at komme i Fængsel, som Regel sin Hensigt, om man end kanske kan sige, at denne Person ikke saa meget dømmes som Tyv, som han indespærres som et samfundsskadeligt Individ, hvem man ikke godt kan lade gaa løs.

Dette er Sæts, hvis Rigtighed synes indlysende selv for en nok saa overfladisk Betragtning. Vanskeligere er det at faa den almene Bevidsthed til at følge med over paa det Princip, der hos os ved den nye Straffeprocesslov har faaet sit Stempel af almen Anerkendelse, det nemlig, at man i Tilfælde, hvor der virkelig foreligger en Forbrydelse, dog kan undlade Tiltale og Straf, fordi ingen offentlig Interesse kræver saadan. Man er her kommen ind paa en Vej, der, samtidig som den er den lige Linie til en retfærdig Afgørelse, dog er saa knudret og fuld af Stene, at den kun med Varsomhed lader sig gaa. Det er nemlig her en Appel til den offentlige Opinion, repræsenteret ved Paatalemyndigheden, det drejer sig om.

Og Opinionen er ikke blot svag, men den er altid vakkende, og ofte er den ond.

Der er to Hovedgrupper af Personer, der begaa Forbrydelser, vidt forskellige indbyrdes, ikke ved sine Hand-

lingers Beskaffenhed, thi de ere ofte skuffende lige, men ved sin egen Farlighed for Samfundet.

Den ene af disse er den egentlige Forbryder, Professionisten, der uden ærligt Arbejde kun lever som Snyltedyrt paa Samfundslegemet, og for hvem Forbrydelsen er hans Fag og hans Virkekreds, idet han har lagt sin Livsvej uden om de borgelige Loves Grænser.

Den anden er den, som den enkelte Gang i et Øjeblik Fortvivelse, Nød, Vrede eller Sorg har skredet over den Streg, som Loven har optrukket mellem Forbrydelsen og den retskafne Vej, paa hvilken han ellers saa gerne vilde vandre.

Det er overflødig at nævne, hvilken af disse to der er den farlige, og for hvilken vi bygge vore Fængsler og holde vort Politi.

Og dog er det ofte saa, at Opinionen saa alt for gerne er med at kaste Sten paa den ulykkelige, men ufarlige Lejlighedsforbryder, medens den let staar færdig til at slaa Kreds om den professionelle Vaneforbryder til hans Beskyttelse mod Retshaandhævelsens »Brutalitet«.

Det Grusomhedsinstinkt, jeg ovenfor omtalte, som ingen kulturel eller moralsk Udvikling nogen Sinde helt har formaaet at udrydde, staar altid færdigt til at gribe sit Offer, naar det bare tør. Men medens det i den gamle Tid selv valgte Offeret og sønderrev det paa Rovdyrets Vis, venter det nu, til Offeret bliver det udleveret, paa samme Maade, som det indespærrede Dyr vænner sig til at tage det af sin Vogters Haand. Selv den følsomste Kvinde bliver saa ofte en Furie, naar hun staar lige over for det Offer, som Justitsen har udpeget til Straf og Hjem søgelse.

Den Gang, da Martyrerne paa den blodbesudlede Arena kastedes for de vilde Dyr, jublede den romerske Pøbel tifold højere, naar en ædelbaaren kristen Jomfru var Offeret, end naar dette var en eller anden ukendt Stakkar af en skælvende Olding. Og i Inkquisitionens Tider samlede visselig den højtstaaende, begavede Troshelt en langt større

og taknemligere Skare om sit Baal, end den ringe Fornægter af den ene saliggørende Tro.

Jo ædlere Vildt, desto hidsigere Jagt.

Kommer først Grusomhedsinstinktet op hos det moderne Menneske, er det saa uhyggelig ligt hine Tiders. Det er da saa usigelig vanskeligt at undersøge den forøvede Handlings Motiver eller lede efter dens undskyldende Omstændigheder. Folket staar atter i Flok om Pilatus' Dommersæde og raaber sit »korsfæst, korsfæst« over den, som det før mest saa op til og satte den største Lid til.

Og det samme Folk følger den Dag i Dag som den Gang til: Men giv os Barrabas fri.

Der kræves kanske nye 19 Aarhundreder, forinden dette dybt i den menneskelige Natur bundende Raab kan bringes til Tavshed.

Det er da ikke underligt, at man nu, naar den beklagelsesværdige Postbetjent, der med en ringe Løn og stor Familie forgæves har prøvet at leve den dannede Mands Liv og saa i en øjeblikkelig Pengeforlegenhed og kanske under Forhold, der have bragt hans Sindstilstand lige ind under Vanviddets Rand, har forgrebet sig paa den betroede Bankopost, naar man har sat denne Mand ind den samme Celle, som i Gaar blev tom efter den Vagabond, der kanske i 10 Aar ikke har havt en hel ærlig Arbejdsdag, men har betlet, truet og stjaalet sig frem til Svir og Lediggang, med Selvfølelse peger paa Loven og paa Dommerne og mener, at nu er Retfærdigheden sket Fyldest, thi de have jo begge faaet samme Straf for samme Forbrydelse.

Men Retfærdighedens høje Gudinde staar der kold og rolig med sit evig uforanderlige Aasyn og Bind for Øjnene. Kunde man rive Bindet bort, vilde man kanske se de ædle Træk fortrukne i Smerte.

Den samme Straf
for den samme Forbrydelse?

V.

»De store Tyve lader man gaa, men de smaa hænger man«.

Vi have hørt det saa ofte, saa vi vel snart skulde have lært det. Statistikken, som for Resten de, der oftest bruge disse Ord, aldrig læse, fortæller os jo ogsaa, at det er de »smaa« Tyve, der oftest straffes.

Men Statistikken er et tveægget Sværd og bør omgaas med Varsomhed.

Det er vist og sandt, at de fleste straffede ere de »smaa« Tyve, de, som lige saa ofte stjæle i Ører som i Kroner. Men lige saa vist er det, at der ikke falder mere end 1 Straf paa hvert 10de Tyveri, som disse »smaa« Tyve øve.

Man skal nemlig ikke komme og fortælle, at den, hvis Liv hengaar i Forbrydelse, og hvis Haandtering kun kan trives i den lange, mørke Skygge, som Muren om det borgerlige Samfund kaster over sine Omgivelser, at han kun begaar de Lovbrud, der staa opførte med de Tal, der prange i de aarlige Tabeller. Hans Liv er Forbrydelse, hvert Led deri Loven hjemfaldent. Og de forholdsvis faa Gange, han gribes af dens Arm, betegne i saa alt for høj Grad en Række »mislykkede« Forsøg paa at fortsætte sin daglige Krænkelser af dens Bud.

Den »store« Tyv, det vil som Regel alene sige den, der ikke til daglig Brug stjæler, har mindre Chancer for at slippe saa let. Han har ikke den samme Øvelse i at sno sig paa de ulovlige Veje og kender ikke de Smuthuller, hvor man sidder trygt og ler af Rettergang og Politifølgning. Og han har ikke den Beskyttelse, der ligger i et ukendt Navn og en talrig Skare Medhjælpere, der er vant til at skaffe Udvej i et kritisk Øjeblik mod en passende Deling af Byttet. Han staar i det afgørende Øjeblik saa uhyggelig isoleret, hans Venner kende ham ikke, hans Navn trædes i Smudset og offentliggøres til Smagebid for forvænte Avislæsere. Og til Slut bliver kanske den, der

skal dømme ham, hans eneste Ven, eller vilde saa gerne være det, hvis han turde. Men bag ham børes Glammet af Opinionens halsende Hunde, der have ringet Vildtet ind, og den vagtsomme Presse passer saa troligt paa, at Retfærdigheden sker Fyldest. Den forlanger som Talsmand for de mange »smaa i Samfundet«, at denne Mand, der saa groveligen har forsyndet sig mod Samfundets Love, skal behandles lige saa retfærdigt som enhver anden.

Og han sættes i sin Celle.

Eller han puttes, om Forseelsen var rigtig stor, ind i en Flok af lige saa fordærvede, af de »smaa«, ind paa en fælles Sovebrakke, hvor Eder og usømmelig Tale er den daglige Omgangstone, hvor Skryderi over begaaede Forbrydelser og Planlæggelse af nye er den kæreste Underholdning, og hvor enhver Ytring af Dannelse eller højere Livsopfatning hilses af raa Latter eller medlidende Smil.

Og imedens spredes alt det, han havde samlet i sit Liv, for alle Vinde, Hustru og Børn lide Nød i sin Forladthed, medens et velvilligt Publikum opfrisker sin Hukommelse om den forsvundne Forbryder ved daglig at pege paa dem som Hustru og Børn til ham, som —. Og som Fremtiden stænges ved hans Navns Besudling, saa drøftes ogsaa hans Fortid, og der findes nu saa meget dér, som man ikke havde ventet, men som man nok kunde tænke sig maatte være der hos en saa fordærvet Person.

Det er saaledes, Samfundet straffer og forlanger at straffe den, der begaar sit Livs kanske eneste Fejltrin. Det er Livets Fortabelse paa en anden Maade, der kræves og eksekveres, intet mindre. Det borgerlige Livs Fortabelse, det er Straffen.

Vi straffe nemlig for meget med en Kvantitet, officielt. Vi tilmaale den samme ydre Straf for alle, medens vi saa let glemme, at Straffen tillige har en kvalitativ Egenskab, der gør, at den rammer saa overordentlig ujævnt.

Jeg véd, man her vil svare, at dette er en sentimental

Opfatning, der alligevel, om den blev ført ud i det praktiske Liv, vilde lede til en uretfærdig Ulighed. Og jeg kender saa vel det Ræsonnement, der da vilde føres.

Den dannede Mand, vil man sige, og kanske endnu mer den dannede Kvinde, har i sin Opdragelse, i sine rigere og heldigere Livsvilkaar en saa stor Modvægt mod de Fristelser til det Onde, som kunne møde dem, at det røber større Umoralitet, naar de alligevel betræde de forbryderske Veje. De maa desuden med sin mere udviklede Intelligens og Dømmekraft indse, hvad Forbrydelsen fører med sig af Følger for dem og deres, saa de bagefter ikke skulle kunne komme og sige, at de ikke kendte dem. Endelig have vi da, Gud ske Lov, en demokratisk og frisindet Lovgivning, som gør alle lige for Loven, og det er da virkelig bedst.

Om Ligheden for Loven har jeg sagt min Mening ovenfor. Den vilde vel desuden bedre gennemføres, om man for ethvert enkelt Tilfælde kunde finde den Straf, der rammede netop individuelt ligest, følte sig lige streng.

Men dernæst vil jeg svare, først og fremmest, at enhver, der forgaar sig, netop bukker under for de Fristelser, der ligge hans Naturel nærmest, og som staa i Forhold til hans økonomiske Standpunkt og til hans Dannelses Niveau. Den Handelsmand, der med en Omsætning af Hundretusinder overmandes af en Krise, som truer hans Forretning med Ruin og hans Hjem med Ulykke, gaar ikke bort og stjæler 5 Kroner, men sætter sig ned og skriver en falsk Veksel paa 5000. Hans øjeblikkelige Behov er kanske mindre tilfredsstillet med den, end den professionelle Vagabonds med de 5 Kroner.

Og endelig stadfæster al Erfaring, at ligesom Forbryderen sjælden eller aldrig i det afgørende Øjeblik har det kolde Overblik over Fremtiden, der hindrer ham i bagefter at gøre Dumheder, som saa ofte føre til hans Opdagelse, saaledes gør han heller ikke Forbrydelsen i den Tanke, at den skal blive opdaget. Tværtom føle vistnok de fleste

sig sikre paa, at netop hans Forseelse er saa godt gjort og saa godt skjult, at ingen skal komme efter den. Men da falder det ham ikke ind at se saa langt ind i Fremtiden, at han endog skulde kunne overskue de mere afledede Følger af sit moralske Fald. Disse høre da langt mere til de Sjælslidelser, som Lejlighedsforbryderen føler i Tiden mellem Gerningen og Opdagelsen, og som mangan Gang ere saa store, at han føler Fængslingen og den ved denne indtrædende Reaktion som en Befrielse, som en fredelig Havn oven paa lange og tunge Tidens Angst og Pine.

I og for sig er det i hvert Fald en Kendsgerning, at den, der falder fra Toppen af en Stige, falder tungere end den, der falder fra det laveste Trin. Den, der sidder helt nede paa Jorden, falder slet ikke. Og den faldne har liden Trøst af det, at han dog kun er faldet ned paa den samme Jord, hvor den anden allerede sad før.

VI.

Ved et Besøg i en Fængselsfanges Celle vil man snart opdage, at den ikke i og for sig frembyder noget afskrækkende Syn. Den er, bortset fra de højtsiddende og gitrede Vinduer, der paa en Gang tilsigte at stænge for den forbudne Udsigt og at hindre Undvigelse, nærmest at ligne med et tarveligt, lidet Værelse, udstyret med de Brugsgenstande, der ere nødvendige for et Menneskes allernærmeste Behov. Der er rensligt og ordentligt, og større Hensyn ere tagne til Hygiejnens Forskrifter end i de fleste fattigere Hjem.

Der synes saaledes i det store og hele at være taget de Hensyn, som man med Rimelighed og uden alt for store Udgifters Anvendelse skulde kunne forlange til Gennemførelse af den Opgave at gøre Fængselsopholdet til en blot og bar Frihedsberøvelse, uden dertil at knytte særegne Lidelser eller Savn.

Imidlertid bør man her aldrig tabe af Sync, at Inde-

spærringen i hvilket som helst Fængselsrum, det være bedre eller slettere udstyret, aldrig vil kunne virke ligt paa alle.

Der vil altid være en Del Personer, for hvem Indespærringen kun vil være Frihedsberøvelse, de nemlig, der i Fængslet i alt Fald paa det nærmeste ville genfinde det til sit Hjem svarende i Retning af Komfort og Nydelsesmidler. Jeg tror imidlertid, at disse Personer blive de færreste.

Af de øvrige vil den ene Del finde Savn paa alle Omraader, tarveligere Kost, mindre appetitligt Stel, mindre smagelig Anordning af det hele Husvæsen. Den anden Del vil i Virkeligheden finde sit materielle Velvære forøget i en ganske betragtelig Grad; de ville nyde den rene Seng med ordentlige Sengklæder, den uvant gode Mad, Renligheden, om de da sætte tilbørlig Pris paa denne Luksus, kort sagt alt, og kunne let komme til at betragte Fængslet som et behageligt Tilflugtssted paa Tider, da der lidet er at udrette i »Professionen« eller det af en eller anden Grund findes opportunt at forsvinde fra sine vante Omgivelser. Og jeg er bange for, at dette er det store Gros af dem, der fylde vore Fængsler.

Det eneste, som da i Virkeligheden staar igen som fælles for dem alle, bliver selve Fængslets Vægge, der skille dem fra den ubundne Frihed.

Men Straffen skulde jo være et lige Onde for dem alle, virke ligt.

Bortser man imidlertid fra de vistnok ganske faa, der i Fængslet kun kunne se en ny Bolig, omtrent svarende til den, de sidst forlod, vil man se, at af de andre to Grupper medfører for den ene Fængslingen en Række Lidelser udenfor Indespærringen, Lidelser, der altsaa ikke af Loven ere tilsigtede, medens den for den anden giver Adgang til lige saa mange Nydelser og Fordele, som de ellers ikke se sig Udvej til at erholde.

Naar saa hertil for den første Gruppe kommer den uundgaaelige sjælelige Lidelse ved at se sig selv stemplet som Forbryder, sin Velfærd ødelagt og sin Fremtid stængt,

medens den anden i Ro kan nyde Fængslets Goder og anvende det Otium, som det gæstfrit yder dem, til at lægge Planer og forberede sig for nye Forbrydelser, uden at Hensynet til Navn, Familie eller Fremtid skal kunne genere dem synderlig, tror jeg nok, man vanskelig skal turde paastaa, at disse forskellige Personer endog tilnærmelsesvis have lidt den samme Straf.

Man har prøvet at rette paa dette ved saa mange Udveje. Der er anvendt flere Slags Fængsel, et »*custodia honesta*« for den mere retskafne Forbryder, hvem man endog stiller i Udsigt, at han ikke efter udstaaet Straf skal blive betragtet som saa borgerlig reduceret, som de øvrige Forbrydere — man har gjort Straffedommen betinget for den tidligere ustraffede, saaledes at han har Udsigt til ved en i en vis Tid ført hæderlig Vandel helt at fritages for den egentlige Straf — man har foreslaaet den betingede Løsladelse efter en vis Tids Fængselsophold med god Opførsel — man har i selve Fængslet søgt den krænkende og demoraliserende Sammenblanding af de ulige Elementer formildet ved Klasseinddeling, Separation og individuel Behandling.

Alt sammen gode og ædle Frugter af den kriminalistiske Forsknings utrættelige Arbejde i Menneskehedens Tjeneste, men ganske vist med Resultater, der næppe staa i Forhold til den gode Hensigt.

Det er selve Grundopfatningen af Begrebet Forbryder og Forbrydelse, der maa ændres. Man maa lære at forstaa den dybe Forskel mellem den samfundsfjendske Forbryder og det svage, men i Grunden ufordærvede eller i hvert Fald ufarlige Menneske, mellem den Retskrænkelse, der ved Sløvhed, Vane eller Samfundshad fremtræder som en stadig stigende Fare for det ordnede Samfund, og den Lovovertrædelse, der, begaaet under Øjeblikkets Nød, Mangel paa Selvbeherskelse eller Lidenskab, alene falder tilbage paa Forøveren og med ham paa en Række uskyldig lidende med sin Gengældelse, men lader Samfundet som Helhed

uberørt, naar den har udspillet sin Rolle som Tema for en Skandale eller det ophøjede Skuespil, som forestiller en dydig indigneret Almenhed, der i Moralens høje Navn kræver Lovens strengeste Straf over den foragtelige Tolder.

VII.

Hvad er vel egentlig det moderne Fængsels Opgave og Formaals?

Først og fremmest at optage dem, som man af en eller anden Grund finder at maatte sikre sig under Retsforfølgningen ved at holde deres Person i Varetægt. Disse, om hvem der for øvrigt ikke her er Tale, gælder det selvfølgelig saa lidet som muligt at rive ud af deres daglige Levevis, deres borgerlige Erhverv eller Forbindelsen med Udenverdenen.

Derefter kommer Straffængslet.

Og dettes Opgave er ikke den, som fra gammel Tid stod som det vigtigste, nemlig at være den straffende Gengældelse af det onde, det syndefulde hos Forbryderen selv. Thi Menneskets Synd er, naar den betragtes som blot og bart et Udslag af dets egen onde Natur, en Sag mellem det selv og dets Gud.

Det er heller ikke den at hjælpe den privat fornærmede til Hævn over Fornærmeren, at lade den bestjaalne hovere over den grebne Tyv eller den besvegne gotte sig over Bedragerens Indespærring. Dette er allerede anerkendt derved, at man for længst har forladt alt, hvad der kaldes privat Fængsling, og stillet det absolutte Krav, at ligesom alene Staten gennem sine lovlige Domstole kan hidføre Straffen, saaledes kan alene det offentlige selv fuldbyrde den.

Det er heller ikke Fængslets Opgave at virke opdragende paa dem, det indeslutter mellem sine Mure. Thi da vilde der ikke være sund Sans i, at man ved en Række Forbrydelser, ikke blot mod Person, men ogsaa mod Ejen-

dom, skulde have overladt Afgørelsen af Straffens Anvendelse til den fornærmedes egen Begæring om Paatale. Og endnu mindre Mening vilde der være i ved Forhøjelse af den kriminelle Lavalder og ved vor nye Lov om forsømte Børn at undtage netop de unge, mest paavirkelige, mest modtagelige fra Fængselstugten og bestemme, at de skulle opdrages, men ikke straffes.

Fængslets Strafopgave maa søges paa et andet Felt.

Det er Samfundets sidste Nødudvej til at virke paa dem af dets Medlemmer, som det kun ved brutal Magt-anvendelse kan holde i Ave. Det er en Trusel om Frihedens Tab lige over for dem, der alene anvende Friheden til at stille sig i aaben Krig mod det Samfund, hvis Grundsætninger de ikke anerkende, et Forsøg paa dels at tæmme dem ved at holde deres onde Lyster nede i Uvirksomhed, dels ved en uundgaaelig og intim Paavirkning at vække deres Eftertanke, deres Respekt for Samfundsmoralen, deres Arbejdslyst og Energi, deres Trang til at leve som Samfundsmennesker.

Dette er Opgaver store nok, og Opgaver, der, i alt Fald for en Del, virkelig kunne løses, og som det er god Samfundsökonomi at søge løste.

Vi have nemlig i det moderne Samfund en stadig stigende Gruppe af Individier, der leve i aaben Krig med alt, der hedder Lov og Orden, der kun anerkende Samfundsorganisationen som en ydre, brutal Magt, hvem de ogsaa kun respektere som saadan. En Kræftskade, der breder sig i Samfundslegemet Dag for Dag med den stigende Udvikling af de industrielle Centrere, af Kommunikationer, af den stærke Befolkningsfortættelse paa dertil gunstige Steder.

Denne det moderne Samfunds Natside er det professionelle Forbryderproletariat, en forraaet Bærme, der lever sit eget lyssky Liv i de store Stæders Udkanter, for derfra, naar Lejlighed bydes det, at gøre sit Anfald paa det ordnede Samfund — en vagabonderende

Stat i Staten, hvis Næring er Forbrydelsen, og hvis blotte Tilværelse er en altid lurende Fare.

Her er Fængslets egentlige Felt, det er her, hvor der kræves Isolering, Bortskærelse, Undertrykkelse. Thi her er Lovbruddet gennem organisk Misvækst blevet Last og kan kun søges rettet ved et operativt Indgreb i det saarede Samfundslegeme, hvorved man fjerner de angrebne Dele.

Men paa Lejlighedsforbryderen passer saa langt fra altid Fængselsstraffen som Samfundsgængældelse, at jeg vover at paastaa, at den i de fleste Tilfælde virker mod sin Bestemmelse.

Ikke saa at forstaa, at der ikke skulde være Grund til ogsaa at anvende Indespærringen som Straf paa den enkelte Lejlighedsforbryder. Der gives Retsbrud saa store, saa grove, at de, som man siger, skriger mod Himlen.

Den, der i Vredens Opblussen ikke er mere Herre over sit Sind, end at han tager sin Næstes Liv, den, der er saadan Slave af det dyriske i sine Lidenskaber, at han begaar Angreb paa den kvindelige Ære, den, der af Hævnlyst mod den enkelte udsætter en hel By for Brandstiftelse, viser sig ved denne enkeltstaaende Handling som et saa samfundsfarligt Individ, at der vistnok maa findes fuld Føje til at sikre sig hans Person, kanske for Livet, men i hvert Fald paa saa lang Tid, at det efter menneskelig Beregning kan forudsættes, at Lidenskaberne ere slukte i hans Sind.

Men i de fleste andre Tilfælde maa man vel betænke, at det, man gør ved at anvende Fængselsstraffen paa Lejlighedsforbryderen, det er at reducere ham fra et svagt og vildfarende Samfundsmenneske til en samfundsfarlig Bandit, at støde ham ned i en Forbrydergruppe, hvor han ikke efter sit Naturel og sin Opfatning hører hjemme, at brænde-mærke ham med et Stempel, han ikke fortjener at bære, at lamme hans Kræfter til igen at begynde det hæderlige Arbejde, han som Regel saa gerne vil gøre.

Straffen, det hovedsagelige ved den, ligger for denne Slags Forbrydere i selve Dommen, der kender ham skyldig i Retsbruddet og mer effektivt end noget Fængselsophold deler hans Liv i to, idet den nedkalder over hans Hoved en uendelig Række af smaa og store Følger, der komme, saa vist som der er en borgerlig Retfærdighed. Den afbryder hans Livsvaner, hans Arbejde, hans Forbindelser, river hans økonomiske Platform over Ende sammen med hans Agtværdighed og Selvfølelse og lader ham staa tilbage med saa sørgelig formindskede Udsigter og Udveje for de kommende Dage.

Derfor skulde det Samfund, der nedkalder, kanske maa nedkalde, disse Onder over ham, ikke kaste Sten paa den faldne Mand. Tilgiv ham, om man kan, glem ham, om det er muligt, men lad ham i hvert Fald gaa, for at han nu kan gøre Ret og Skel for sig herefter.

Vi have Selskaber, der have sat sig som Maal at tage sig af de løsladte Forbrydere. Et stort, et ophøjet Maal.

Staten anerkender dette Maal ved aarlig at bevilge Tusinder til Selskabernes Drift. Og for disse Midler er mangan ulykkelig ført tilbage ind paa det retskafne Livs Veje.

Men et er sikkert, at dem, man med de nu for Haanden værende Midler kan naa, det er mangan Gang, ja kanske oftest de mindst værdige. Det er dem, hvis Tarv kan træffes med et Minimum af Bekostning, og som med en billig Udrustning kunne have Chancer for et bedre Liv. Det er de navnløse, man kan hjælpe.

Dem, der ere uheldigst stillede, kan man ikke hjælpe, fordi den lille Hjælp, man kunde give, ikke vilde strække til. Der vilde kræves flere Titusinder, end der nu haves Tusinder, om man skulde kunne naa dem, der fra et højere Trin, en lykkeligere Tilværelse, ere stødte ned i Forbryderflokken, med en reddende Haand.

Og hvorfor?

Ofte, alt for ofte, fordi det samme Samfund, der nu iler reddende til med sine fattige faa Kroner, selv i Forvejen med kold Haand har afskaaret den Selvhjælp, der dog for de fleste skulde være og i Virkeligheden ogsaa er den bedste, den sikreste Udvej til igen at rejse den kantrede Baad. Den Mand, der klamrede sig til Hvælv, rev man Taget bort for og kastede ham over paa en drivende Planke. Man dømte ham, vistnok efter Loven, men mod al sund Fornuft, til en Indespærring, som ikke havde til Hensigt at holde ham borte fra Forbrydelsens videre Bane, ikke at virke opdragende paa ham, ikke at give ham Lyst til Arbejde, men som dog gav ham tilbage til Samfundet bitter mod dets Styrelse, demoraliseret og med kuet Livsmod og svækket Helbred.

Og ikke nok med det. Men den Infami, der saa rigelig blev hæftet paa det før hæderlige Navn, den Gang da Retsforfølgelsens pinlige Detailler vare Samtalestof og Presseføde, den vaagner op paa ny paa Løsladelsens Dag og gør den kanske tungere end hin nu glemte Time, da Fængselsporten faldt igen og skjulte den bitre Graad og de vredne Hænder. Opinionsen har ikke nok med den ene Henrettelse, den kræver en ny Opførelse af det samme Folkeskuespil.

Der bliver saaledes et uafhjælpeligt Misforhold mellem de to Handlinger, som Staten i Egenskab af Samfundets Repræsentant udøver ved først at straffe paa en Maade, der hindrer eller umuliggør den Oprejsning, den selv siden siger sig at ville tilbyde, hvad enten denne kommer i Form af Fængselselskabets Pengenhjælp eller den for sildig tilgængelige Æresoprejsning, der desuden endnu engang paa kalder Offentlighedens Opmærksomhed paa den nu endelig glemte Forsyndelse.

VIII.

Det er ikke min Hensigt med disse Bemærkninger at udtale noget for eller imod Fængselsstraffen i og for sig

som Led i Straffesystemet. Men det tør vel være, at en kommende Tid vil se anderledes paa Fængslet end vi, at den vil betragte Vinduesgitrene og de jærneslagne Døre med det samme Blik, som vi nu have paa Lænkerne, hvis Raslen for ikke saa langt tilbage var saa nøje fastknyttet til Begrebet Fange, medens de nu kun bruges til at skaffe Fængslet selv Respekt og som ren Undtagelse.

Hvad jeg her vil fremholde, er alene det Spørgsmaal, om der ikke skulde være en noblere, mere eleveret Maade at bedømme en Mands Skyld efter Loven paa, end den almindelige at ansætte den rent kvantitativt i Dage, Maaneder og Aar, ganske paa samme Maade, som der gives en mere ideel Maalestok for hans Evner og Menneskeværd end den, der udtrykkes i Kroner og Øre.

Altsaa, om man ikke helt skulde kunne komme bort fra det Princip, der sætter den fængslige Indespærring som Hovedstraf og alle de øvrige Følger af Forgaaelsen som underordnede Faktorer ved Strafadmaalingen.

Det Udkast til ny Straffelov, der nu foreligger, og som forhaabentlig snart faar Lovskraft, giver vistnok ved Siden af de nuværende Straffe Anvisning paa en Del nye, saaledes Fortabelse af statsborgerlige Rettigheder, Forvisning og Udvisning, men dog som Regel anvendt ved Siden af Frihedsstraffen som den store Hovedstraf. Det synes endog med megen Omhu at gaa uden om det Spørgsmaal, om der ikke, i alt Fald i enkelte Anvendelser, kunde findes Føje til at lade Forbrydelsens andre borgerlige Følger træde i Fængslets Sted.

Men herved mister da ogsaa dette Udkast, trods sin større Elasticitet i Strafarternes Variation, dog det, som jeg maatte anse for det største Fremskridt, nemlig en friere Adgang til at sætte Forbrydelsens Følger i Forhold til dens Art og Omstændigheder og til Forøverens Karakter, uden at være saa strengt bunden til Lovbudenes graderede Strafadmaalingen.

Hvad der navnlig efter min Opfattelse bør stræbes

efter, er at udfinde, hvilke Følger den begaaede straffbare Handling enten i og for sig vil medføre for Forøveren eller efter Sagens Natur maa paalægges ham ved Dommen, og saa derefter at overlade til Domstolens Skøn at afgøre, om disse Følger ogsaa bør forenes med nogen anden.

Om saaledes Forbryderens ved Straffedommen ødelagte Kredit og Navn, hans Tab af offentlig Stilling eller Tillid, hans Families Vanære og Ruin er Straf nok, eller om han desuden maa tilføjes en yderligere fysisk eller sjælelig Lidelse enten nu ved Fængselsstraf eller paa anden Maade? Eller om hans Tab af Fædreland, naar han efter Dommen er nødt til at emigrere, skulde kunne ækvivalere Fængselsstraffen? Eller om ikke den Retfærdiggørelse, der ligger i Tilbagebetaling af et besveget Beløb, og som for altid vil gøre den skyldige til en gældbunden Mand eller hans Familie og Venner fattige, skulde være nok?

For næppe et Decennium siden indførte vi i vor Straffeproces det Princip, der kaldes den frie Bevisteori, det vil sige, man løste Domstolen fra de bestemte Former for Beviset for Forbrydelsens Tilstedeværelse og jævnstillede alle de Kendsgerninger, der kunde skaffes til Veje for Bevisdannelsen.

Om man nu overførte den samme Teori paa selve den materielle Strafferet, det vil sige, om man paa samme Maade som nu Spørgsmaalet »skyldig« eller »ikke skyldig« er overladt de Borgeres samvittighedsfulde Skøn, der danne Juryen eller Meddomsrettens Flertal, overlader Domstolens Skøn Fastsættelsen af den Følge, som efter moden Værd-sættelse af alle Omstændigheder findes passende netop for den Person, der har gjort sig skyldig i netop dette Retsbrud? Vilde man her staa lige over for en uløselig Opgave?

For mit Vedkommende tror jeg ikke dette. Men der maatte vistnok gaa i Forvejen en dyb Forandring i de nu saa indgroede Begreber om Forbrydelse og Straf, og man maatte søge at vinde frem til en langt klarere Forstaaelse

af, hvad det er for Retsbrud, der forlange Samfundets Magtanvendelse, og lige over for hvilke denne er overflødig, for ikke at sige skadelig.

Selve den bestaaende Lov og Retsopfatning viser imidlertid her Vejen.

Først og fremst derved, at en hel Række Forbrydelser, og det endog af de meget store, er gjort afhængig af den privat fornærmedes Klage. Her er det nemlig indlysende, at det er Samfundet selv, der har givet Privatpersonen en Del af sin Ret. Og ligesom det ikke har overladt hin baade Paatalen og selve Afstraffelsen, men selv forbeholdt sig at rejse Skranker for Hævnerrigheden og Hadet, saaledes er til enhver Tid Fastsættelsen af de Arter af Forbrydelse, der er privat Paatale undergiven, Genstand for Forandring. Men den private Ret er som Undtagelsen altid mindre og ringere end Regelen, der er fuld offentlig Afgørelse baade af Paatalen og Straffen, hvorfor Samfundet vel altid burde kunne holde sin Ret aaben til uagtet det private Krav om Paatale at afstaa fra Straf.

Dernæst have vi den betingede Straffedom, ved hvilken Samfundet, som før nævnt, uagtet Skyldigkendelsen siger til den dømte: Vi anse ikke din Forgaaelse for andet end en Forvildelse og tro ikke, den er et Udslag af lastefuld Karakter. Derfor straffe vi dig ikke nu, men vente, for at du ved din senere Opførsel kan faa vise, om vi kanske have taget fejl. Men dette Retsinstitut er jo ogsaa Genstand for Udvidelse. Fra som nu kun at omfatte visse mindre Forgaaelser, for hvilke Straffen kvantitativt kun er ringe, lader den sig udvide til at omfatte de med større Straf belagte.

Endelig have vi den almindelige Retsopfatnings ved Loven fastslaaede Sondring mellem de mer og mindre farlige Forbrydelser. Den er vaklende og den er ofte misvisende, det er vist; men den viser dog Vej til en Udvikling, idet den tager Sigte først og fremst paa de Retsbrud, der indeholde de største Farer for Almenheden. Den

stempler Tyven som farligere end Bedrageren ved at gøre Tyveriet til Genstand for højere Straf og ubetinget offentlig Paatale, medens Bedrageriet trods dets ofte større Genstand er overladt den privates Krav paa Tiltale og henført under mindre Straffesatser.

Men bag om disse ved Loven opstillede Distinktioner staar jo dog vel en formodet indre Forskel, der viser tilbage paa en antaget større eller mindre Karakterens Brist. Loven angiver kun Konturerne, trækker Grænsen mellem det, som Erfaring og Sædvane har fastsat som store Retsbrud og smaa. Har Loven i det enkelte Tilfælde taget fejl i denne Skelnen, da er det Domstolens Tur. Og den skal bag den ydre Gerning søge de indre, ledende Motiver.

IX.

Der kan spørges: Vil da ikke en saadan Løsning af disse Spørgsmaal lettelig drive Sagen over til en anden Yderlighed og derved skabe en ny Uretfærdighed ved at stille en beskyttende Mur mellem visse Slags Personer eller Samfundsklasser og Loven? Vil der ikke herved skabes en yderligere social Fordel for dem, der allerede paa Forhaand ere saa vel udstyrede med Begunstigelser af alle Slags, ofte paa de andres Bekostning? Og endelig: Er det ikke tryggere at jævne de værste Fejl, som nu ske, enten ved Tiltalens Frafaldelse før Sagsbehandlingen eller ved Be-naadning efter Dommen.

Jeg vil svare paa den sidste Indvending først.

Paatalemyndigheden, i hvis Haand Beslutningen om Tiltale ligger, vil aldrig eller i alt Fald kun undtagelsesvis have Sagen saa helt og alsidig udredet, som Domstolen. Allerede heri ligger det, at man aldrig kan være vis paa, at der ikke i sidste Øjeblik kan fremkomme Bevisligheder, der helt kunne forandre det Indtryk af Sagen, som man tidligere havde, og maaske ogsaa stille den sigtedes Person

i et helt andet Lys, end man før kunde være fristet til at se ham.

Og Benaadningen er heller ikke Dom. Den er afhængig af vekslende Opfatninger og Praksis, skikket og nødvendig for at afhjælpe Fejl eller gennemføre Synsmaader, der først foreligge efter Dommen eller under Straffens Forløb, men bør hverken konstitutionelt eller logisk gives Adgang til at optræde som Appelinstant eller Korrektiv for Domstolene.

Om den først nævnte Indvending, har jeg allerede ovenfor udtalt mig i en anden Forbindelse.

Dette Argument, at der ved det af mig fremholdte Ulighedsprincip skulde kunne skabes en hellig Alliance mellem de socialt højt eller bedre stillede, er i sig selv ganske bestikkende, især fordi det er en Kendsgerning, at Forbryderverdenen regelmæssig rekrutteres fra de Samfundslag, hvor Oplysningen staar lavest og Adgangen til rigere Livsnydelse er trangest.

Men lige saa sikkert det er, at jeg ikke selv er mig bevidst at have tilsigtet en saadan social Forskel, lige saa klart synes det mig, at de Argumenter, jeg ovenfor har søgt at fremholde for min Anskuelse, ikke trækker i denne Retning.

Den Mand, der som Indehaver af Embede eller med stor Betroelse, offentlig eller privat, har saa uendelig meget at miste, og som derfor ved sit Fald altid vil glide saa meget dybere og mere trøstesløst nedover, vil ofte have Straf nok for Tjenesteforseelse eller en ham uværdig For-gaaelse paa Privatlivets Omraade, om han fjernes fra alt det, der har været hans Stolthed og Ære. Men paa samme Vis vil den stræbsomme Arbejder eller Husmand se Hjem-søgelse nok for den begaaede Brøde, naar han pludselig ser sig brødløs og sin fordringsløse Velfærd omstødt, eller naar han drives fra sin Plads, der gemmer Resultatet af et Livs flittigt Stræv, om man ikke til Overflod tvinger hans

Familie ind under Fattigvæsenets Forsorg, medens han selv kortere eller længere Tid slider de foragtelige Fangeklæder.

Men det rette er her efter min Mening, at Domstolen ikke giver sin Kendelse Formen »ikke skyldig«, hvilket erfaringsmæssig frembyder en stor Fristelse, hvor Straffendret findes at staa i aabenbar Strid med Forbrydelsens indre Beskaffenhed, men at den, som før nævnt, udtaler sin Skyldigkendelse, men lader Dommens uafvendelige Følger, ogsaa de rent sociale, træde i Straffens Sted, ganske som nu den hele Straf kan anses afsonet ved Varetægtsarresten.

Thi det, man skal søge at finde bag de ydre Kendelser, er dog den Kilde, hvoraf det forbryderske Udslag er sprunget frem. Og Samfundet har ikke Ret til at læsse større Byrde paa noget Individ end den, han kan bære.

Straffen betegner Udstødelsen fra det Samfund, hvor Forbryderen kendes uværdig til at færdes. Den endelige og absolutte Udstødelse er Dødsstraffen, men den varierer nedad gennem hele Rækken af Frihedsstraffe, som Regel alene tilmaalt kvantitativt i Tid, fordi man savner et paalideligt kvalitativt Maal, der under Lovens ydre Lighedsprincip passer paa Livets Mangfoldigheder.

Men der, hvor man ved, at Udstødelsen kommer, uden at man lægger Beslag paa den personlige Frihed, der bliver denne Frihedsberøvelse et Tillæg til den borgerlige Straf, der som ufortjent tillige er utilladeligt. Giv Lovovertræderen Valget imellem Lovens ydre Straf, fuldbyrdet saaledes, at ingen ved det, og uden efterfølgende Brist paa borgerlig Agtelse eller Stilling, og Valget vil visselig ikke falde ham tungt, enten han er Embedsmand eller Arbejder.

Man skal her særlig ikke undervurdere Betydningen af det sociale Fald, som den gør, der hidtil har staaet paa selv det laveste af de Samfundstrin, der betinger medborgerlig Agtelse. Den Arbejder, der i sin Fabrik eller som Medlem af sin Fagforening har oparbejdet sig en Position, vil forstaa at vurdere den, ikke mindst i vor Tid,

der ingen uoverstigelige Skranker taaler mellem de forskellige Samfundslag, og som derfor byder Dygtigheden Albuerum til at arbejde sig opover til de stadig mere fremskudte Stillinger. Han ved, at et Fald for ham og hans Kreds i Virkeligheden betyder det samme som for hvilken som helst anden, hvis Straf betegner Udstødelsen fra et andet Milieu, kanske netop ned til Arbejderens. Og han har, eller vil faa, en Familie, Sønner eller Døtre, som netop i den simple, men hæderlige Fader har et brugbart Fodfæste for Arbejdet op over Samfundsstigen, et Fodfæste, der uigenkaldelig glipper, saa det kanske aldrig genvindes, om denne Fader foruden at være fattig og simpel tillige har faaet Forbryderens Brændemærke.

Men et skal indrømmes, nemlig at den højere Livsanskuelse og det finere Følelsesliv, der lader Skammen og Fornedrelsen kendes dobbelt sviende, altid vil have lettest for at udvikle sig hos dem, der gennem Generationer har været i Besiddelse af en højere social Plads. Derfor vil lettelig ethvert Princip, det fornægter Berettigelsen af at anvende Lovens ydre Lighed paa alle, faa Udseende af særlig at stille sig paa Vagt om de bedre stilledes Forrettigheder.

Der kræves derfor, at man ser paa Sagen uden Fordom til nogen Side. Thi det maa dog erkendes, at der gives et Samfundsskille, det ligge højere eller dybere i Lagene, neden for hvilket alt Hensyn til Udstødelsens Infami maa vige. Men her bliver da ogsaa Straffen Undertrykkelse.

X.

Vi have nu engang vore Fængsler, og vi have Frihedsstraffen som den brede Regel. Og der vil maaske gaa lange Tider, før Lovstiftningen og bag den Opinionen tør gøre det store Sprang ud i det, der vel for de fleste endnu vil synes som et stort Mørke.

Indtil da maa vi søge at udbedre det, vi have, at ud-

jævne det skæve og fjerne de værste Udvækster paa vort nuværende System.

Der staar da to Udveje aabne.

Den ene er kun at aabne Fængslets Døre for dem, som der dog er nogen Mening i at straffe, dem, om hvem man har nogen Grund til at haabe, at Frihedsberøvelsen paa domsbestemt Tid vil give Anger, Eftertanke, Forsætter og redelig Vilje. Sæt da Lejlighedsforbryderen, den svage Synder, for hvis Fremtid man tør nære Haab, ind i Cellen og giv ham Fangens haarde Kaar. Men støt ham og hold ham oppe, saa han ikke gaar til Grunde under Samfundets jærnhaarde Strubetag. Og naar han slippes ud, hjælpeløs, graanet og bøjet af Kummer og Modløshed, saa støt ham endnu mere, thi falder han en Gang til, da falder han alt for dybt. Forstaa, at det er god Økonomi at ile til her, hvor Haardhed vilde være Grusomhed og hvor Karrighed med Penge vilde være Ødselhed med Hjerteblood. Skab en Mand af det bløde Ler, giv den vaabenløse et godt Værge nu, da han skal tage Kampen for Tilværelsen op paa ny.

Men stæng da Fængselsdøren for de andre. Lad Fængslets Orden og Fred være for godt for dem, som have vist, at de kun benytte det for sine egne Behov, og som ikke ville bøje sig for dets Regler, uden fordi det stemmer med deres egen Træghed og slappe Vilje, eller fordi de af Erfaring vide, at dette er den billigste og mageligste Vej til at gøre Fængslet til et taaleligt Opholdssted, hvor de kunne slippe over en ubehagelig Ventetid, som skal tilbringes med daarlige Tanker og Planer for deres fremtidige Kamp mod Loven og det borgerlige Samfund.

For dem passer ikke den lovbestedte Straf, men den administrativt anordnede Internering for en ubestemt Fremtid, det være sig i Kriminalasyl eller Tvangsarbejdsanstalt. Fængslet, det moderne Fængsel med sin humane Betjening, sin Bogsamling og Skole danner det ordnede Samfunds Ydergrænse, men ligger dog inden for dets Ramme. Det

tager Sigte paa Samfundsmennesket, ikke paa Samfundsfjenden.

Den anden Forholdsregel maa tages inden Fængslet selv.

Den kan i Korthed sammenfattes i Ordet Ulighed. En Klassifikation af alle Fanger, ikke i Grupper, men efter Individider.

Der er, som før nævnt, allerede gjort Forsøg herpaa ved den individuelle Fangebehandlings Anerkendelse som ledende Princip og Grundtanke. Men Princippet er ikke søgt gennemført i synderlig Konsekvens. Naar Fangen er kommen inden for Fængselsporten, begynder han sit Fængselsliv efter væsentlig samme Regel som alle sine Lidelsesfæller. Han bliver et Nummer, der har at leve sin Dag reglementarisk som de andre Nummere, lige fra den tilvejede Kost til det snauklippede Haar og de ragede Kinder. Først naar nogen Tid er gaaet, kan han ved god Opførsel arbejde sig op til noget bedre Kaar, men ogsaa da strengt afpasset efter den Klasse, han er rykket op i.

Men her har selvfølgelig den rutinerede Forbryder et stort og efter min Mening uberettiget Præ fremfor den i Virkeligheden langt bedre Begynder. Den første er inde i Sagen, han ved saa godt, hvad der skal til for at staa sig vel med Betjeningen, hvilken Grad af Hykleri der skal præsteres for ikke at gaa over Stregen, hvilket passende Dagsarbejde der skal præsteres for ikke at kaldes absolut doven. Han kender Tiderne for sin Oprykning i Klasse, og om han end kanske ikke sætter saa særlig Pris paa de Begunstigelser, denne byder paa, saa ved han vel, at den passende tilmaalte Portion af den ejendommelige Politur og Disciplin, som er særegen for Fængslet, vil hjælpe ham over mange smaa Ubehageligheder og sluttelig kanske belønne ham med det store Lod, der kaldes Kongens Naade.

Begynderen er nervøs, opreven, nedstemt og irritabel. Han er klodset paa Grund af sin Uvanthed med Forholdene, hvilket let kan se ud som Vrangvilje, han plages ved at være undergivet Betjente, der kanske staa paa et langt

lavere Dannelsenstrin end han selv, og bliver derfor utaalmodig, hvilket fortolkes som Trods og Opsætsighed, han er uvant til det Arbejde, man sætter ham til, let udsat for efter en Del forgæves Forsøg paa at greje det at opgive det hele, hvilket bærer Udscende af Dovenskab. Paa alle Kanter lurer Farer, han vanskelig kan se og vanskelig undgaa; han faar let et Synderegister, som han med sin redeligste Vilje ikke kan faa strøget ud. Naar saa hertil kommer alle de Savn, han mer end sine Kammerater maa lide ved selve Opholdet og det uvante Liv, synes det klart, at hans Straf faar en bitter Tilsætning, der ikke var tilsigtet, og som i og for sig er en Skævhed ved Systemet.

Her burde man tage Spørgsmaalet op fra Roden. Den erfarne, dannede Fængselsmand skulde vide, i alt Fald efter en kort Prøvetid, men efter min Mening næsten straks, hvilke Fanger der egne sig for den ene eller den anden Behandling. Sæt enhver der, hvor han antages at høre hjemme; tager man fejl, saa er Fejlen saare let at rette. Dan saa mange Klasser, som der er Fanger, spænd ikke alle ind i samme Tvangstrøje, thi det er Personer, det gælder, ikke Nummere. Lad enhver faa det, der passer ham, Sysselsættelse, Fangerum, ja gerne Klæder og Kost, ikke blot paa Grund af forskellig Alder og Køn, men efter en Undersøgelse af deres fysiske og intellektuelle Udvikling, deres tidligere Liv, deres tilvante Behov og ikke mindst efter deres saa højst forskellige Skamfølelse.

Thi dette er den sande Lighed for Loven, at man søger at udjævne den virkelige Ulighed i fuld Erkendelse af, at ingen er lig den anden, hverken i Kaar eller i Ære, og at derfor den ene aldrig passer helt ind i den andens Klæder. Kun den dybe Respekt for Individets Særpræg og Særret kan skabe en Retfærdighed, der i lige Grad rammer alle, idet den vel rammer Skylden, men tilige dækker mod det uforskyldte.

En Fremtid, kanske fjern, kanske nærmere, end nogen ved, vil vise, om en Appel som den her fremførte til den

menneskelige Retfærdighedsfølelse kan bære Frugt. Den kræver en dyb Forandring i den almene Opfatning paa Strafferettens Omraade, saa meget dybere, som den maa bunde i hver enkelts skærpede Syn paa det bestaaendes Mangler.

Den sigter paa et Ideal, kanske af de u gennemførlige. Men man har jo Ret til at stræbe efter Idealerne.

Segelke Thrap.
